

КУЛЬТУРА 11

Лекція #4:

ЗОЛОТА ДОБА

УКРАЇНСЬКОЇ

ЦЕРКОВНОЇ

МУЗИКИ

- ❖ В 16-тому ст. (1500's), українська музика набирає великий розмах і дуже швидко розвивається протягом наступних двох століть.
- ❖ Які на це причини?

❖ Фактори які доводять до цього розвитку:

1. Пробудження українського народного життя – церкви, братства, школи, професійні цехи (guilds), козаки, які сприяло (was inspired by) створенням козацької держави.

2. Українські вельможі (aristocracy), заможні козаки, заможні купці і релігійна еліта часто вчилися в європейських університетах, де якраз в цей час відбувається Ренесанс та початок Барокко. Ці молоді люди привозять ідеї, літературу, музику, мистецтво Ренесансу та Барокко назад в Україну.

3. Композитори та музиканти часто їдуть в Італію, Німеччину, Францію та Австрію щоб удосконалити свою науку музики (to perfect their craft with master composers and musicians). Коли повертаються в Україну, привозять нову музику та найновіші течії музики Європи.

4. Розвиток нового стандарту музичної нотації (як записується музика на папері) приходить з кінцем Барокко (цей котрий ми вживаємо по нинішній день)
5. Винахід друку, та розповсюдження в легше доступній формі (книжці) нот і музики до якої більше людей має доступ.

- ❖ Особливий винахід бароккової музики, це розвиток поліфонії – тобто музика де дві, три чи більше (часом аж 12) мелодійні лінії гармоній та контра-мелодій співається або грається в той сам час.
- ❖ В Україні, цей багатоголосний (multi voice) гармонійний спів чи композиція швидко набирає назву «партесний спів».

❖ Добрим прикладом цієї музики є
Ганделя «Алелуя»

<http://www.youtube.com/user/hebervega>

- ❖ Уживаючи партесний спів, в Україні особливо швидко зростає нова церковна хорова музика, яка пишається поліфонією.
- ❖ Це хорова музика яка будується на підставі українських напівів княжої доби, але поширює і удосконалює церковну музику в сучасних стилях барокко.

- «Аллилуя», Микола Дилецький, XVII століття; виконує Вокальний ансамбль «ГОЛОС», 2017.

- ❖ По школах (особливо Остріг, Львів, Київ), впливи музики барокко (Ганделя, Баха та інших) стали настільки сильні, що до половини 17-ого ст. виходить перший підручник музичної теорії «*Музична Граматика*» яку написав композитор Микола Дилецький.

Воблгодныхъ блгодно.
нбонмнитыхъ н мнито.
гдъ своемъ н блгодѣтелю
митивомъ гнгодинъ
митрѣвичу строгановъ.

Писанъ книга на ѿвѣщаного гроща
многочитица з дикѣ, и крѣпости
нѣа востанъ жемши сонитѣиши
своихъ самъ покло
нишица оци
гитъ.

ши н многоа мнози н мѣтъ н
позн сконъ си н члѣа коганѣ
ѿвѣчнѣа : но ѿкачѣ ѿсамой вѣ
ши многоа жемши сконго внипнѣа
полагнѣа лрун : еликоже славны

Како возбуждѣт к всейо вѣдн .
Вошврѣ :

Како возбуждѣт к печали вѣдн .
Вошврѣзъ :

Како возбуждѣт смѣшениѣ вѣдн
Вошврѣзъ :

И се зрѣн в плѣжехъ н творца
смысла : впрѣа смѣшениа вѣдн
чн : сѣа есть кога дѣрѣнаа
смѣшѣтѣа собемоларною ипрѣиво
Вошврѣзъ :

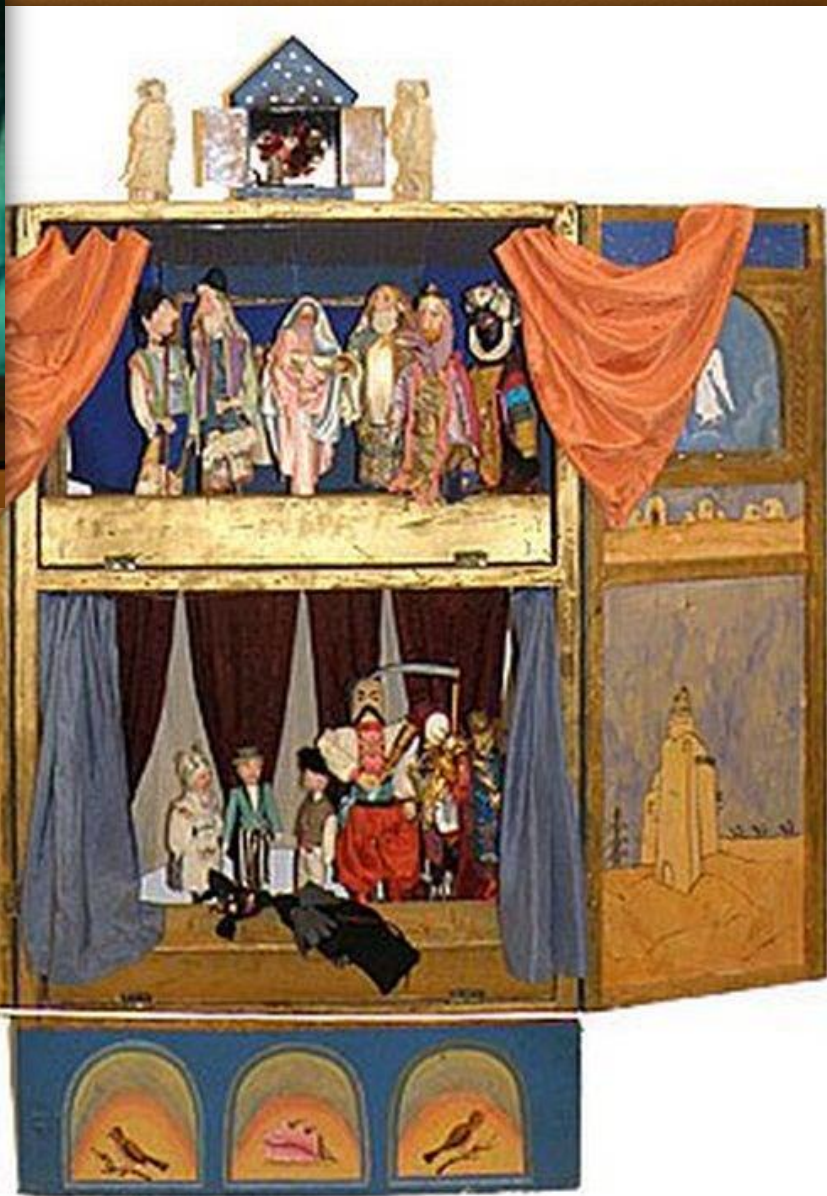

➤ Микола Дилецький, «Музична граматица», 1675.

- ❖ Дилецький, та інші композитори, зближують українську музику до західньо-європейської музики, і музична нотація стає важною частиною цього зближення.
- ❖ В той сам час, Диленський та інші працювали над розвитком унікального українського стилю нотації музики – так звана «*Київська нотація*».

- ❖ Найсильніший із напрямів музичної творчості в 17-ому та 18-ому століттях це розвиток нових варіацій церковної музики.
- ❖ Це особливо знаходиться в нових творах церковних кантів (chants), які базовані не на старих візантійських чи католицьких співах, але на біблійних псалмах та віршах.

- ❖ Переважно написані на кілька голосів, із багатою гармонізацією, ці канти писалися по школах, і швидко поширилися по цілій козацькій державі.
- ❖ Учні шкіл (особливо Києво-Могилянської Академії) уживають ці канти щоб співати, але також додають як рецетатив (співана розповідь) у виставах та вертепах, які стали дуже популярними в цей час.

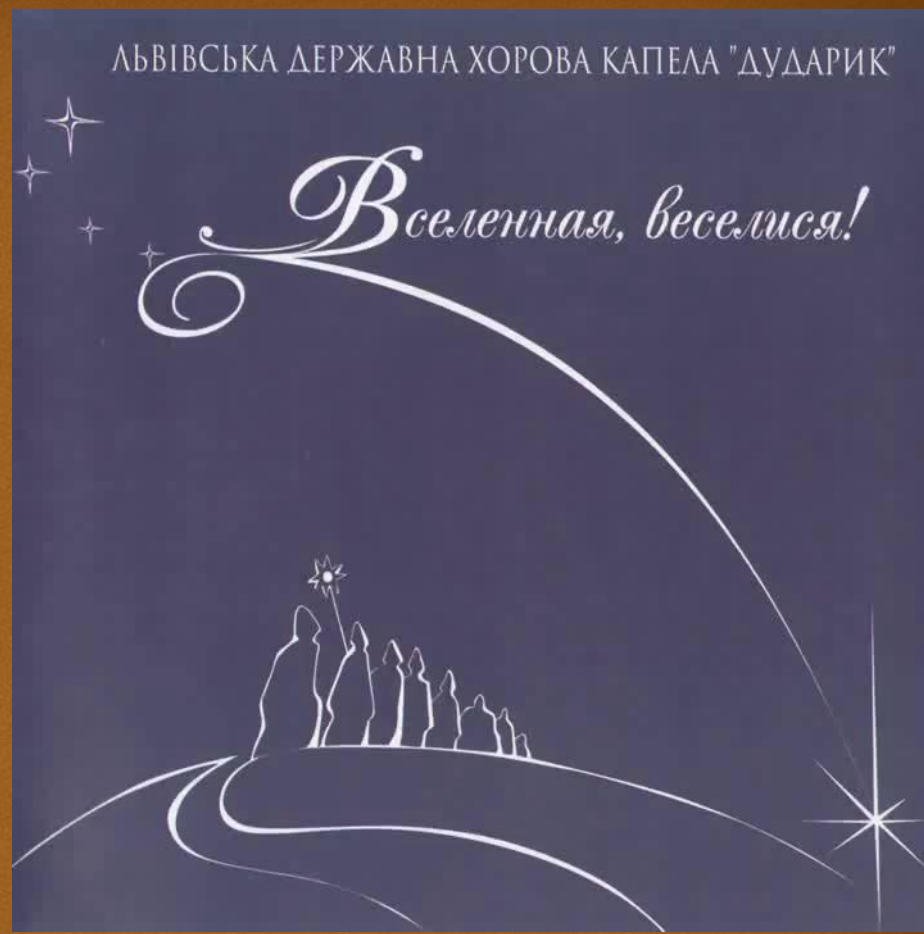

- *«Сподоби Господи»*, кант, співає хор Михайлівського Золотоверхого Монастиря, Київ.

- ❖ Деякі колядки написані в цю добу, як наприклад «*Нова Радість Стала*», «*Дивная Новина*», «*Небо і Земля*», написані в стилі канту.

❖ В колядці «*Небо і Земля*» легко почути і стиль Київського канту, як і впливи західньо європейської бароккової музики.

- ❖ Козацькі гетьмани, особливо гет. Іван Мазепа і гет. Кирило Розумовський, мали театри і музичні школи при своїх дворах та столицях.
- ❖ Завдяки цим гетьманам, козацькі столиці – Глухів, Батурин, Чернігів, Черкаси та Київ - стали центрами розвитку української музики та культури у XVII і XVIII століттях.

❖ Розумовський, сам співак, поширив оперу, хорову музику, на науку музики по Україні у 18-ому ст.

➤ Палац гетьмана Кирила Розумовського в Батурині.

- ❖ Проте, багато із учнів та талановитих композиторів та музикантів їхали в Санкт Петербург (після 1720 р.) служити цареві та розвивати «російську» музику і культуру.
- ❖ Це означало що українські музиканти та композитори створили нову «російську» культуру, коштом послаблення української музики та культури.

Золота доба Української церковної музики

- ❖ Золота доба української церковної музики довершується в другій половині 18-того ст. коли три визначні музичні ґенії, з європейською наукою, революційно міняють українську церковну, орхестрову і оперну музику.

❖ Ці композитори:

Дмитро Бортнянський

Максим Березовський

Артем Ведель

❖ Їхні хорові композиції співані по нинішній день в українських, білоруських, російських, та усіх православних слов'янських церквах.

- ❖ Багато із творчості Березовського, та Бортнянського були написані в Санкт Петербурзі, і Російська Імперія присвоїла цих музичних ґеніїв до найвизначніших російських композиторів.
- ❖ Проте, їхні твори схрещують Західньо Європейські та українські стилі та удосконалено, що важко не підкреслювати що вони українці.

Дмитро Бортнянський

1751 - 1825

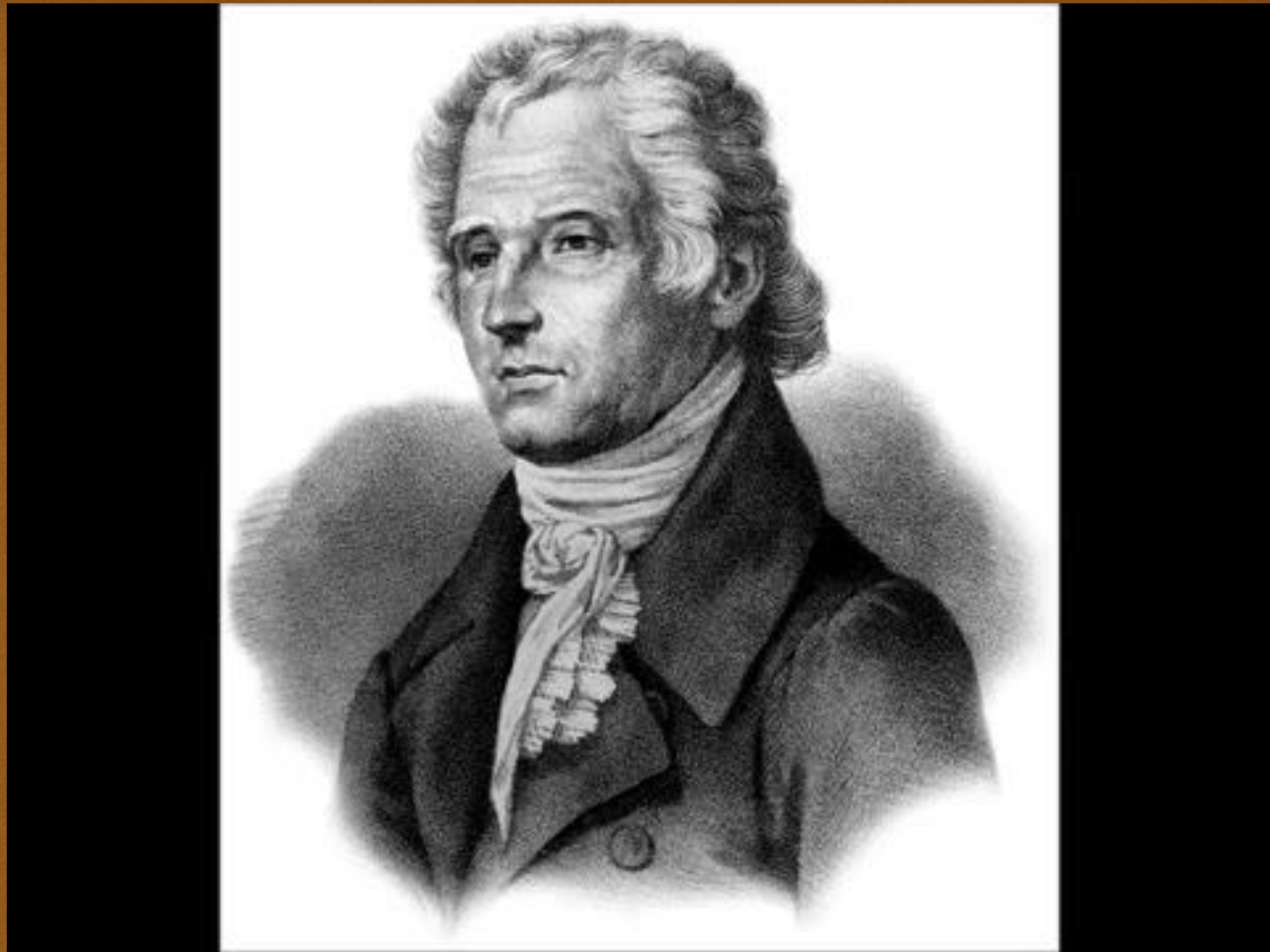
- ❖ Бортнянський вважається найздібнішим із українських бароккових композиторів, і найкращим композитором укр. церковної музики.

- ❖ Народжений 28 жовтня 1751 у столиці гетьманської Кирила Розумовського, Глухові, син козацького старшини Стефана Бортнянського.
- ❖ Початкову музичну освіту здобув у Глухівській співацькій школі, яка готувала співаків для придворної хорової капели в Петербурзі.

- ❖ За сильний голос і музикальність, Бортнянського ще в молодому віці забрали до музичної школи при столичній хоровій капелі в Санкт Петербурзі.
- ❖ Там він навчався у керівника капелі, італійського композитора й аранжувальника Бальдассаре Ґалуппі.

- ❖ Коли Бортнянському було 18 років, Ґалуппі взяв свого вихованця до Італії, де він навчався протягом десяти років у Венеції, Болонії, Римі та Неаполі.
- ❖ В Італії були з успіхом поставлені опери Бортнянського на італійські лібрето — «Креонт» (1776), «Алкід» (1778), «Квінт Фабій» (1779).
- ❖ В Італії, Бортнянський теж бере участь у діяльності музичної академії в Болонії.

- Дмитро Бортнянський -- Увертюра до опери «Алкід», виконує Камерний оркестр *Леополіс*, Львів 2016.

- ❖ Повернувшись до Санкт Петербургу маючи 28 років, Бортнянський став капельмайстром (диригентом) хорової капелі, а з 1784 р. став диригентом придворного хору престолонаслідника (crown prince).
- ❖ За Бортнянського петербурзька придворна капела досягла високого рівня.
- ❖ Від 1796 до смерті в 1825 р., був директором придворної капелі царя Російської Імперії.

- ❖ Бортнянський був першим композитором у Російській імперії, музичні твори якого почали виходити друком.
- ❖ 1782 року в Петербурзі вийшла друком його «Херувимська», 1784 року — триголосний хор «Хай відправиться молитва моя».

- «Херувимська», Д.Бортнянський, XVIII ст., виконує камерний хор *Воскресіння*, 2015 у Івано-Франківському катедральному соборі Святого Воскресіння.

❖ В час перебування в Петербурзі, Бортнянський написав багато інструментальних творів, три опери на французькі лібрето «Сокіл» (1786), «Син-суперник» (1787), пасторальну комедію «Свято сеньйора» (1786), та ряд творів для клавесину (harpsichord), три сонати, концерт для клявішів з оркестром, квінтет і концертна симфонія...

- ❖ Найбільша діяльність Бортнянського, це в композиції духовної музики для хорів без акомпаніменту (а Capella).
- ❖ Усім знайомі сакральні твори, як наприклад *«Іже Херувимів»*, *«Будь ім'я Господнє»*, *«Достойно є»*, чи *«Слава Отцю і Сину і Святому Духові»*, тому що вони увійшли в канон церковної музики Східньої Церкви.

➤ «Достойно єсть», Д.Бортнянський, XVIII ст., Виконує хор Св.Володимира Великого, 2015.

- ❖ Бортнянського творчість настільки виїняткова в ділянці сакральної музики, що його твори вважаються між найкращими церковними композиціями в світі.
- ❖ Ужиток контрапункту, в яким інші голоси імітують один одного, бароккової поліфонії та її багатоголосності, глибокої побожності додає композиціям Бортнянського надмірну силу та багатість.

- «Будь ім'я Господнє», Д.Бортнянський, XVIII ст., Виконує Національна заслужена академічна капела України Думка, 2013.

❖ Духовна музика Бортнянського охоплює 35 чотириголосних хорових концертів (які називалися в його час псалмами), 10 двохорових концертів, 14 чотириголосних концертів «Тебе Бога хвалимо», 29 окремих літургійних співів, триголосну літургію, духовні твори для жіночого хору з рефреном мішаного хору, обробки давніх церковних київських та болгарських наспівів та багато інших.

➤ *«Слава во вишніх Богу»*, Д.Бортнянський, XVIII ст.,
Василіянський монастир Царя Христа, місто Івано -
Франківськ, 2016.

Максим Березовський

1745 - 1777

- ❖ Березовський, якого житєвий шлях подібний до Бортнянського, теж став велетнем східно слов'янської церковної музики.

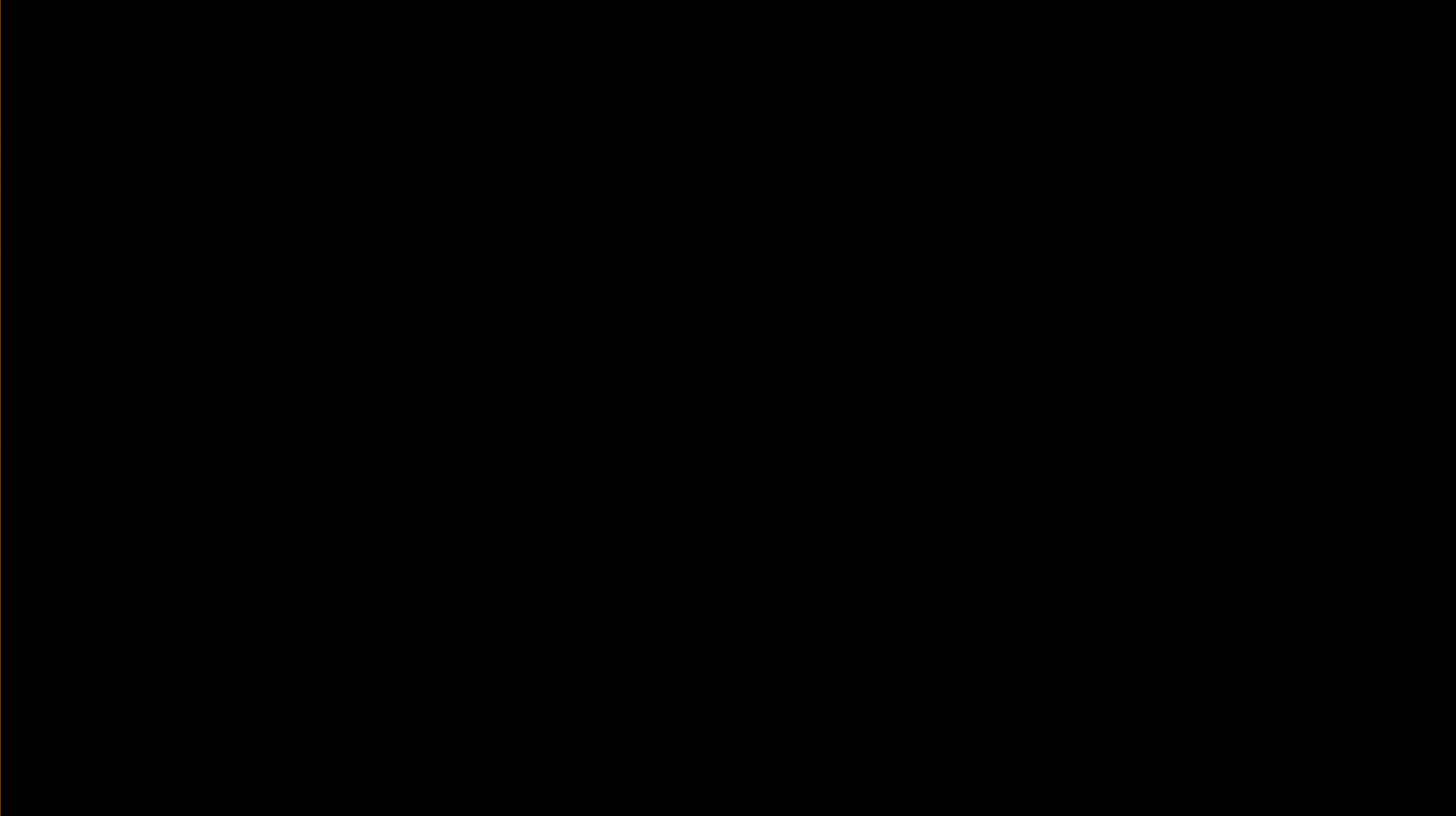

- ❖ Народжений в жовтні 1745 році у столиці гетьманської Кирила Розумовського, Глухові.
- ❖ Початкову музичну освіту здобув у Глухівській співацькій школі, яка готувала співаків для придворної хорової капели в Петербурзі.
- ❖ Вищу освіту здобув у Києво-Могилянській академії, де почав писати власні музичні твори.

- ❖ 1758 року — через виняткові вокальні дані відряджений до Санкт Петербурга де став солістом у Придворній співацькій капелі князя Петра Федоровича.
- ❖ Там познайомився з тогочасною європейською музикою.
- ❖ У 1759-1760 роках виступав як співак-соліст в Італійській оперній трупі в Оранієнбаумі та Петербурзі.

- ❖ В 1769 році Березовський був відряджений до Італії на навчання у Болонській філармонічній академії.
- ❖ Тут вчився до 1771 року, коли здав кінцеві іспити та став капельмайстром, і одержав ступінь *maestro di musica*.

- ❖ Треба звернути увагу, що в 1771 році до школи в Болонії загостив молодий австрійський музикант і композитор, В.А. Моцарта.
- ❖ Березовського композиції мають подібності до Мозарта музики, і напевно вони запізналися в Болонії.
- ❖ В наступні роки викладав в Болонії, та написав свою однуоку закінчену оперу, «*Демофонт*» у 1773.

-
- Арія із опери «*Il Demofonte*», М. Березовський, 1773 р.,
Соліст - Ксенія Гирина, Санкт Петербург, 2017.

- ❖ Повернувшись 1774 року до Російської імперії, М. Березовський зіткнувся із байдужістю урядовців та із нездійсненими обіцянками.
- ❖ Його не взяли на працю придворного капельмайстра, а коли дали посаду, то зробили це без платні.
- ❖ Подальше, його музичні твори теж були не прийнятими.

- Соната для скрипки і чембало (harpsichord) До-мажор, М. Березовський, 1772 р., Солісти – Лідія Футорська (скрипка) та Марґарита Ґоловко (піано), 2017.

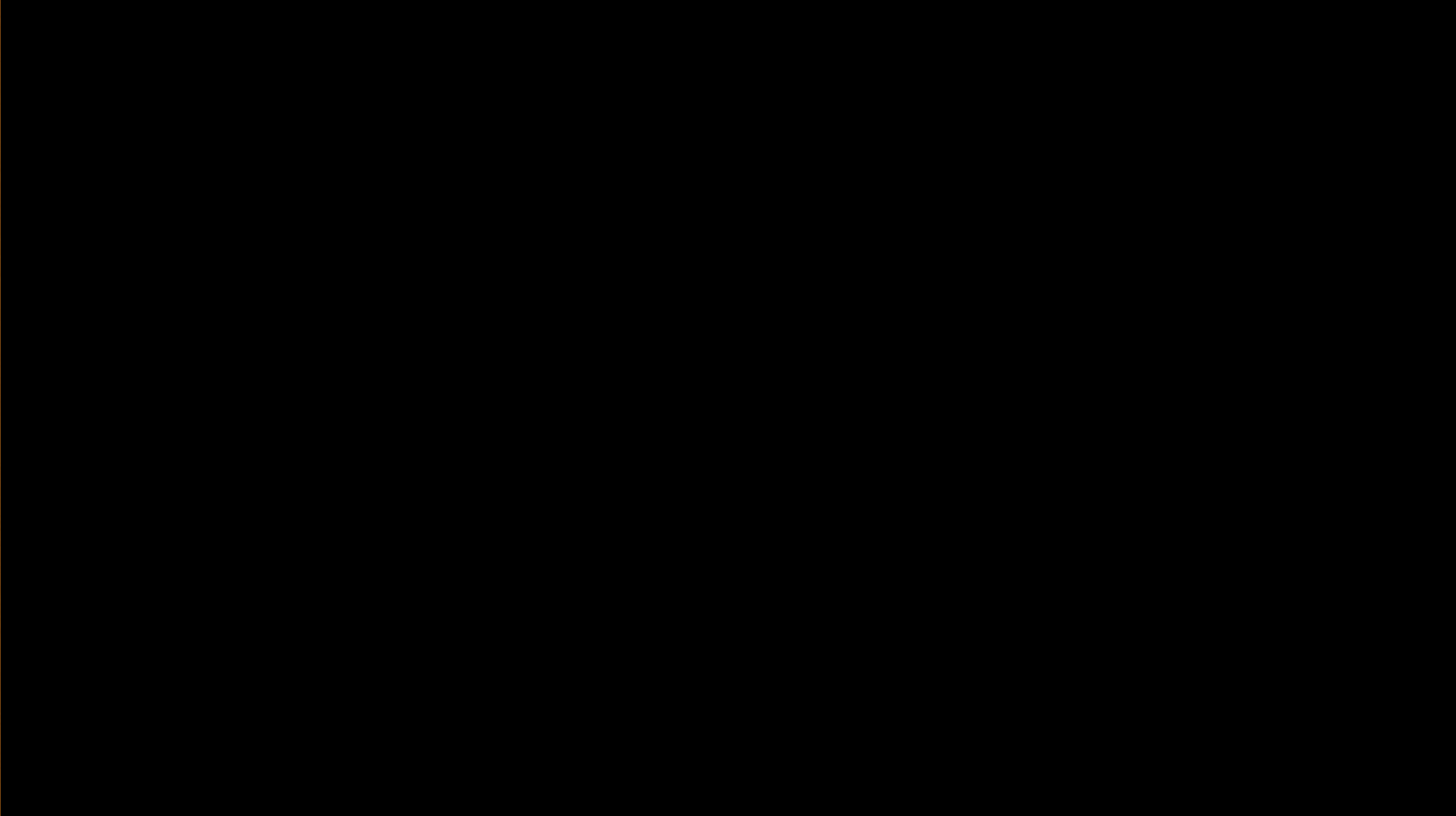
- ❖ Зимою 1777 року Максим Березовський тяжко захворів та помер в місяці березні у Санкт Петербургу.
- ❖ Як і його життя, його музика теж постраждала, тому що майже вся його праця була рукописна, і лише декілька творів було друковано.

- ❖ Із його смертю, Березовського рукописи припали порохом, або були знищені.
- ❖ Залишилося лиш два друковані світські твори, *Соната для скрипки і чембало до мажор (1773)*, і *Симфонія до мажор (1770)*.
- ❖ Симфонію віднайдено у 2002 році, коли американський диригент віднайшов цю композицію в архівах Ватикану.

➤ *Симфонія до-мажор, М. Березовський, 1770 р., Pratum Integrum Orchestra, 2018.*

- ❖ Проте, Березовського музична спадщина залишила великий слід у розвитку української церковної музики.
- ❖ Березовський як і Бортнянський поєднав сучасні європейські стилі із традиційними українськими церковними напівами.
- ❖ Унікальне в Березовського є перші зразки класичної музики в українській церковній хоровій творчості.

-
- «Достойно є», М. Березовський, XVIII ст., Виконує Камерний хор *Відродження*, Київ, 2015.

- ❖ Церковна музика Березовського відрізняється красою, глибиною емоцій, драматизмом та спокійністю побожності.
- ❖ Хоча мало збереглося, музичні твори Березовського охоплюють повну Літургію, причасні вірші, хвалебну пісню і ряд концертів для хорів.

- *«Не отвержи мене во время старости»*, М. Березовський, XVIII ст., Виконує Камерний хор *Відродження*, Київ, 2015.

Артем Ведель

1767 - 1808

- ❖ Ведель, це третій із ґеніяльних музикантів та композиторів XVII століття, який допоміг створити нову українську музику.

- ❖ Народжений в квітні 1767 році у Києві, син художника-різьбара.
- ❖ Учень Києво Могилянської Академії до 1787 року, де почав komponувати свої перші музичні твори, диригував студентським хором та оркестром, виступав як соліст і скрипаль.
- ❖ 1788 Ведель був відряджений митрополитом Київським до Москви, де керував капелями генерал-губернатора Москви.

- ❖ В Москві, Ведель обзнайомився із музикою Західної Європи, але після п'яти років, і у 1792 вернувся до Києва де працював капелмайстром у Києво Могиллянській Академії.
- ❖ Протягом наступних 7 років працював і творив у Києві та Харкові.

А. Ведель

" Нехай повні будуть вуста наші"

- «Нехай повні будуть уста наші,», А. Ведель, виконує капеля бандуристів ім. Г. Майбороди, Київ, 2012.

- ❖ В 1799-тім році, Ведедя оскаржено в участі аттентату на життя царя Павла, і засуджено на досмертне ув'язнення у домі божевільних.
- ❖ Помер у Києві в 1808 р. після звільнення лиш декілька тижнів перед смертю.

- «Херувимська,», А. Ведель, виконує хор українського радіо, трапезний храм Києво-Печерської лаври, Київ, 2017.

- ❖ Хоча Ведель трагічно та завчасно покінчив життя, його творчість залишилася на перших місцях світової духової музики.
- ❖ Майже усі його композиції, це сакральна музика для хору.
- ❖ Він написав 31 хорових духових концертів, 2 повні Літургії Івана Золотоустого, один кант, та незакінчена Св.Літургія Івана Золотоустого.

- «*Ти моя кріпость Господи,*», А. Ведель, виконує Хорова капела Орея, Київ, 2015.

- ❖ Краса Веделя композицій залишається з нами по нинішній день.
- ❖ Залишені рукописи, ті які не знищила царська влада, співають по нинішній день.
- ❖ Краса походить у мелодійності, глибину почуття, щирість молитви,

- Літургія Св. Іоана Золотоустого «*Милість миру,*», А. Ведель, виконує академічний хор НаУКМА, Київ, 2017.

ПІДГОТОВИВ МГС. АНДРІЙ ПЕРЕКЛІТА

ШКОЛА УКРАЇНОЗНАВСТВА
ТОВАРИСТВА
“РІДНА ШКОЛА”
В ДЕТРОЙТІ

2019 – всі права застережені